

TC
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

ELİF CANBOLAT

PATENT HAKKINA TECAVÜZ
VE TECAVÜZE KARŞI SAĞLANAN KORUNMA
YOLLARI

(Yüksek Lisans Ödevi)

DANIŞMANI
Doç. Dr. Rauf KARASU

KIRIKKALE – 2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR CETVELİ	4
PATENT HAKKINA TECAVÜZ VE TECAVÜZE KARŞI SAĞLANAN KORUNMA YOLLARI	5
GİRİŞ	5
BİRİNCİ BÖLÜM	5
PATENT HAKKINA TECAVÜZ HALLERİ	5
I. PATENT HAKKINA TECAVÜZ KAVRAMI	5
II. TECAVÜZÜN ŞARTLARI	6
1. Patent Konusu Buluş	6
2. Patent Konusu Buluşun Yetkisiz Kişilerce Kullanılması	6
3. Yetkisiz Kullanımın Koruma Ülkesi İçerisinde Olması	7
4. Yetkisiz Kullanımın Koruma Süresi İçerisinde Olması	8
5. Yetkisiz Kullanımın İktisadi Amaçlı Olması	9
6. Kusurun Gerekli Olmaması	9
III. TECAVÜZ NİTELİĞİ TAŞIYAN FİİLLER	10
1. Tecavüz Türlerinin Sınıflandırılması	10
A. Doğrudan Tecavüz	10
B. Dolaylı Tecavüz	10
a. Yardım Yoluyla Tecavüz	11
b. Teşvik Yoluyla Tecavüz	11
2. Tecavüz Niteliğindeki Fiillerin İncelenmesi	11
A. Ürün Patentine Tecavüz Teşkil Eden Fiiller	11
a. Kısmen veya Tamamen Üretmek	11
aa. Kısmen veya Tamamen Üretmek	11
ab. Üretime Hazırlık Faaliyetleri	11
ac. Parçaların Üretilmesi	11
ad. Ürünün Tamir Edilmesi	12
b. Üretim Dışında Kalan Fiiller	12
ba. Kullanmak	12
bb. Satmak	12
bc. Dağıtmak	13
bd. Başka Bir Şekilde Ticaret Alanına Çıkarmak	13

be. İthal Etmek	13
bf. Ticari Amaçla Elde Bulundurmak	13
B. Usul Patentine Tecavüz Teşkil Eden Fiiller	13
a. Usulün Kullanılması	13
b. Usulle Doğrudan Doğruya Elde Edilen Ürünlere Yönelik Fiiller	14
C. Tecavüz Niteliğindeki Diğer Fiiller	15
a. Lisans Sözleşmesinin Kapsamının İzinsiz Genişletilmesi	15
b. Tecavüz Niteliğindeki Fiillere İştirak, Yardım ve Teşvik Etmek	15
c. Taklit Ürünlerin Nasıl Sağlandığını Bildirmekten Kaçınmak	15
İKİNCİ BÖLÜM	15
PATENT HAKKININ KORUNMASI	15
I. KORUMADAN YARARLANACAK KİŞİLER	15
II. TECAVÜZ HALİNDE HAK SAHİBİNİN TALEPLERİ	16
1. İhtiyati Tedbir Talebi	16
2. Tespit Davaları	17
A. Delillerin Tespiti Davası	17
B. Patent Hakkına Tecavüzün Olmadığının Tespiti Davası	18
C. Tecavüzün Tespiti Davası	18
3. Patent Hakkına Tecavüzün Önlenmesi, Durdurulması ve Giderilmesi Davaları	19
A. Patent Hakkına Tecavüzün Önlenmesi	19
B. Patent Hakkına Tecavüzün Durdurulması (Men) Davası	19
C. Patent Hakkına Tecavüzün Giderilmesi (Ref) Davası	19
4. TAZMİNAT DAVALARI	19
A. Maddi Tazminat Davası	19
B. Manevi Tazminat Davası	21
C. İtibar Tazminatı Davası	22
5. HÜKMÜN İLANI	22
III. TALEPLERE İLİŞKİN USUL HUKUKU HÜKÜMLERİ	22
1. GÖREVLİ MAHKEME	22
2. YETKİLİ MAHKEME	22
3. ZAMANAŞIMI	23
SONUÇ	23
KAYNAKÇA	24

KISALTMALAR CETVELİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnotu
E.	: Esas Numarası
Federal Mahkeme	: Alman Federal Mahkemesi
FMR	: Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İKU	: İstanbul Kültür Üniversitesi
K.	: Karar Numarası
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
Md.	: Madde
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: Ve Benzeri
WIPO	: Dünya Fikri Haklar Örgütü

PATENT HAKKINA TECAVÜZ VE TECAVÜZE KARŞI SAĞLANAN KORUNMA YOLLARI

GİRİŞ

Buluş ya da icat, bir ülkenin ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişimini hızlandıran bir faaliyettir. Bu nedenle buluşun ortaya çıkması için gerekli ortam sağlanmalı ve ortaya çıktıktan sonra da mucidin icadı korunmalıdır. Aksi takdirde, mucit emeğinin karşılığını alamadığını düşünecek ve çalışmalarını sonlandırabilecektir. Yine aynı şekilde toplumda da bir buluşa imza atma çabası nihayet bulacak ve gelişim ancak başka ülkelerin teknolojik ilerlemelerini takip ile mümkün hale gelecektir. Bu nedenle kanun koyucu buluşu, teşvik ve özendirme faaliyetlerinin sağlanabilmesi için patenti korumak istemiştir. Bunun sonucunda patent kavramı düzenlenmiş, böylece buluş sahibi buluşuna ismini koyabilme hakkını haiz hale gelmiştir.

Buluşun anlattığımız şekilde toplumun ilerlemesini sağlamanın dışında, o konu ile ilgilenen mucitlere fikir vermesi deyim yerindeyse ilham perisi olması ve bu biçimde toplumu geliştirmesi de mümkündür.

Ayrıca bir buluşun salt bulunmuş olması, toplumun gelişmesi için yeterli değildir. Toplumun gelişebilmesi için, buluşun kullanılması da gerekmektedir.

Kanun koyucu, bu menfaatleri de göz önünde bulundurduğunda patent hakkı süre ile sınırlandırmıştır. Buna göre patent, incelenerek verildiğinde yirmi yıl süreyle, incelemesiz olarak verildiğinde yedi yıl süreyle korunacaktır. Bu sürelerin sonunda ise, patent toplumun malı haline gelecektir.

Çalışmamızda, patent hakkına tecavüzün nasıl oluşacağı ve bu haksız fiillere karşı patent hakkı sahibinin nasıl korunacağı açıklanmaya çalışılmıştır.

Buna paralel olarak çalışmamız iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; patent hakkına tecavüz teşkil eden fiiller anlatılmaya çalışılmış, ikinci bölümde ise; patent hakkının nasıl korunacağı sorusuna cevap vermeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PATENT HAKKINA TECAVÜZ HALLERİ

I. PATENT HAKKINA TECAVÜZ KAVRAMI

Patent hakkı, mutlak bir haktır.

Mutlak haklar, hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilen haklardır. Bu hakların herkese karşı ileri sürülebilir olması, üçüncü kişilere hak sahibinin bu hakkına

saygı gösterme, bu hakkı ihlal etmeme yükümlülüğü yükler. Bu yükümlülük ise, mutlak hak sahibine üçüncü kişilerin hakkına tecavüz etmesini men etme yetkisi verir. Patent hakkının mutlak hak olması dolayısıyla patent hakkı sahibi de men etme yetkisini haizdir.

Bilindiği üzere, patent hakkı gayri maddi niteliğe sahiptir. Bu nedenle bu hakka tecavüz maddi nitelik teşkil etmez. Bu hakka tecavüz, hakkın 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile korunması dâhilinde kalan yetkilere tecavüzdür. Daha açık bir ifade ile patent hakkına tecavüz, patent konusu buluştan, koruma ülkesi sınırları içinde, koruma süresi dâhilinde, yetkisiz kişilerin iktisadi olarak yararlanmasıdır¹.

II. TECAVÜZÜN ŞARTLARI

1. Patent Konusu Buluş

Patent hakkına tecavüzden bahsedebilmek için, öncelikle patent hakkına sahip olmak gerekir². Patent hakkına sahip olabilmek için de patent verilebilir bir buluşa imza atmış olmak gereklidir. Buluşun nitelikleri ve kapsamı ise, istemlerle belirlenir. Bu nedenle tecavüze konu olabilecek bir patent hakkından bahsedebilmek için, istem ya da istemleri açıklanmış bir buluşun söz konusu olması gerekir. Ancak bu aşamadan sonra patent hakkının korunması ve dolayısıyla bu hakka tecavüz mümkün olabilir.

2. Patent Konusu Buluşun Yetkisiz Kişilerce Kullanılması

Bir fiilin patent hakkına tecavüz teşkil edebilmesi için, tecavüze konu fiilin yetkisiz kimseler tarafından gerçekleştirilmiş olması gerekir. Yetkisiz kişiler, patent hakkı sahibinin kendisine yetki vermediği üçüncü kişilerdir. Yetkisiz kişiler, tüzel ya da gerçek kişi olabilir³.

Patent sahibi üçüncü kişiyi lisans vererek yetkili kılabilir. Ancak bu durum lisans sahibine patent üzerinde mutlak bir hak sağlamaz. Daha doğru bir ifade ile lisans sahibinin patent üzerindeki yetkisi, lisans ile kendisine tanınan hak ile sınırlıdır. Örneğin, lisans sahibi koruma ülkesinin bir kısmına ilişkin olarak yetkilendirilmiş ise, bu yetki alanı dışında kalan yerlerde lisansın kullanılması halinde, kısmî lisans sahibi mütecaviz durumuna düşecektir. Yine lisans sözleşmesine, patent hakkının kapsamında kalan yetkilerden yalnızca birinin konu edilmesi halinde, lisans sahibinin lisans

¹ SARAÇ, Patentten Doğan Hakka Tecavüz Ve Hakkın Korunması, Ankara 2003, s.151.

² Henüz patent başvurusu yapılmamış bir buluşa tecavüz halinde haksız fiillere ve haksız rekabete ilişkin hükümler uygulanır.

³ ŞEHİRALİ, Patent Hakkının Korunması, Ankara 1998, s.101.

sözleşmesine konu teşkil etmeyen bir alanda patenti kullanması halinde de tecavüz oluşacaktır.

Buna karşılık, patent hakkının tüketildiği durumlarda, diğer bir anlatımla patentli buluşun bir kez yetkili satışının yapıldığı durumlarda, alıcı satın alınan ürünü kullanma konusunda zımnî olarak yetkili sayılır⁴.

3. Yetkisiz Kullanımın Koruma Ülkesi İçerisinde Olması

Patent sahibinin mutlak hakkı, ülkesellik ilkesi prensibince sadece patentin verildiği ülke sınırları içerisinde korunur. Bu nedenle, patent hakkına tecavüz de ancak korunan ülke sınırları içerisinde meydana gelebilir.

Ülke, bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümüne denir⁵. Burada toprak ile kastedilen; deniz, hava ve kara olmak üzere üç alanı kapsar. Bu nedenle, devletin sahip olduğu kara parçası varsa adalar kara alanı, iç sular ve karasuları deniz alanını, karasuların dışında kalan hava kısmı ise, hava alanını oluşturur⁶. Dolayısıyla buralarda gerçekleşen tecavüzler de ülke içerisinde gerçekleşmiş sayılır.

Devletin tam egemenlik yetkisine sahip olmadığı, başka bir deyişle egemenlik yetkisini tam ve sınırsız olarak kullanmadığı yerler, devletin sınırları dışındadır. Bu nedenle bu bölgede gerçekleştirilen fiiller, tecavüz olarak nitelendirilemez. Ancak, burada üretilen bir ürün ülke sınırları içerisine sokulmak istendiğinde, tecavüz gerçekleşir⁷.

Ülke sınırları kapsamındaki bir takım yerlerin özel olarak üzerinde durmak gerekir⁸. Bunlardan ilki, elçiliklere ait yerlerdir. Elçiliklere ait yerler, ayrıcalıklı bir hukuki rejime sahip olmakla beraber Türkiye toprakları içerisinde sayılırlar⁹. Bu nedenle burada gerçekleşen bir fiilin tecavüze konu olması mümkündür. İkinci olarak üzerinde durulması gereken yer, serbest bölgelerdir. Serbest bölgeler ülkenin coğrafi ve siyasal sınırlarına dâhil sayılmakla birlikte ülkenin gümrük hattı dışında olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle serbest bölgeler ülkesellik ilkesinin sağladığı koruma alanı dışında kalmaktadır¹⁰. Dolayısıyla burada gerçekleşen bir fiilin tecavüze konu edilmesi mümkün değildir. Üzerinde durulması gereken başka bir yer, gemilerdir. Açık

⁴ SARAÇ, a.g.e., s.154.

⁵ www.tdk.gov.tr.

⁶ SARAÇ, a.g.e., s. 155.

⁷ SARAÇ, a.g.e., s. 155.

⁸ SARAÇ, a.g.e., s. 155.

⁹ PAZARCI, Uluslararası Hukuk Dersleri, Ankara 2005, s.27.

¹⁰ SARAÇ, a.g.e., s. 156.

denizlerde bulunan gemiler, bayrak devletinin yetkisine tabi olmakla birlikte bu devletin ülkesi sayılmazlar. Kara ve hava nakil vasıtaları için de aynı sonuca varmak mümkündür¹¹. Bu nedenle buralarda da tecavüz oluşmaz. Ayrıca Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 75. maddesinin (d) bendi uyarınca, ülkeye kazara veya geçici olarak girmiş yabancı bir ülkeye ait; hava, deniz ve kara nakil vasıtalarında bu araçların kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir takım faaliyetlerde bulunulması halinde, bu fiiller tecavüz teşkil edecek niteliği haiz olsa dahi tecavüzün oluşmayacağı kabul edilmiştir.

4. Yetkisiz Kullanımın Koruma Süresi İçerisinde Olması

Patent hukukunun iki amacı vardır. Bunlardan ilki buluş sahibini korumak ve kişileri buluş bulmaya teşvik etmektir. İkincisi ise, toplumun menfaatini korumaktır. Her iki amacında gerçekleşebilmesi için, kanun koyucu patent hakkına tanınan inhisari korumayı süre ile sınırlandırmıştır.

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 72. maddesi ile incelenerek verilen patentin koruma süresi başvuru tarihinden itibaren hesaplanan ve uzatılmayan yirmi yıl, incelemesiz verilen patentin süresi yedi yıl olarak belirlenmiştir. Ancak patent sahibinin yedi yıllık süre içerisinde inceleme talebinde bulunabileceği, inceleme üzerine kesin olarak patentin verildiğinde koruma süresinin başvuru tarihinden itibaren hesaplanan ve uzatılmayan yirmi yıla tamamlanacağı öngörülmüştür. Bu nedenle, patent hakkına tecavüz ancak bu süreler içerisinde mümkündür. Başka bir deyişle, patent hakkı başvuru tarihinden itibaren yirmi yıl içinde korunduğu için, başvuru tarihinden önce ya da başvuru tarihinden yirmi yıl sonra gerçekleşen bir fiilin tecavüz oluşturduğundan bahsedilemeyecektir. Nitekim Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 09.07.2002 tarihli 2002/4013 E. 2002/7210 K. sayılı kararı ile yerel mahkemenin henüz tescil edilmiş bir patent olmadığına göre tecavüzün de bulunmadığına ilişkin kararını onamıştır. Yine aynı nedenlerle, patent başvurusu yapılmadan önce, patent konusu buluşu kullanmak için ciddi tedbirler almış kişilere, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 77. maddesi ile ön kullanım hakkı tanınmıştır.

Ancak kanun koyucu patent hakkının koruma süresinin başlangıç tarihine Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 82. maddesi ile bir istisna getirmiştir. Buna göre, patent başvurusunun ilgili bültende yayınlanmasından

¹¹ SARAÇ, a.g.e., s. 156.

itibaren, başvuru yürürlükte kaldığı sürece patent sahibi korunur. Hatta söz konusu maddenin 2. fıkrası ile başvuru henüz yayınlanmamış olsa bile, başvurunun kapsamından haberdar olan üçüncü kişilere karşı patent hakkının korunacağı düzenlenmiştir.

Patentin koruma süresinin sona ermesinden sonra gerçekleşen fiiller tecavüze konu teşkil etmez. Çünkü Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 133. maddesi ile patentin koruma süreleri sona erdikten sonra toplumun malı sayılacağı düzenlenmiştir.

5. Yetkisiz Kullanımın İktisadi Amaçlı Olması

Patent hakkının koruma altına alınmasının bir nedeni, buluş sahibinin zihni faaliyetini ödüllendirmek, bu sayede buluş sahibini yeni buluşlar bulması teşvik etmektir. Bu nedenle patent hakkından iktisadi yararlanma yetkisi, patent sahibine hasredilmiştir. Dolayısıyla patent hakkına tecavüzün oluşabilmesi için, tecavüzü oluşturacak fiilin, patentin iktisadi yönüne de zarar vermesi gerekir. Gerçekten de, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 75. maddesi ile iktisadi bir amaç taşımayan fiiller patent hakkının koruması kapsamının dışında bırakılmıştır. Bu nedenle sadece, patent hakkından iktisadi olarak yararlanma sağlayan fiiller tecavüz konusu olabilir.

6. Kusurun Gerekli Olmaması

Üçüncü kişinin fiilinin patent hakkına tecavüz oluşturması için bu kişinin fiilinin, kast veya ihmal sonucu gerçekleşmiş olmasına gerek yoktur¹². Yani patent hakkına tecavüz niteliğindeki fiili gerçekleştiren kişi, patent sahibinin böyle bir hakkının olduğunu bilmesede dahi tecavüz gerçekleşir. Bu durum, patent hakkının inhisari bir nitelik taşımasının doğal sonucudur.

Ancak, bu durum Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile tecavüzün oluşması için açıkça kusur şartı aranarak, bazı hallerde sınırlandırılmıştır. Örneğin, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 73. maddesinin (c) bendi ile usul patentinin kullanılmasının üçüncü kişilere teklif edilmesi halinde tecavüzün oluşması için kusur şartı aranmıştır. Yine Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 74. maddesinin 1. fıkrası ile yardım yoluyla tecavüzün gerçekleştirilebilmesi için,

¹² ŞEHİRALİ, a.g.e., s. 102.

mütecavizin tedarik edilen araçların patentli buluşu gerçekleştirmek için kullanılacağını bilmesi ya da en azından bilebilecek durumda olması gerekir¹³.

Burada tecavüzün oluşması ile tecavüz nedeniyle oluşan zararın tazmin edilmesi kavramlarının dolayısıyla bunların şartlarının farklı olduğuna dikkat çekmek gerekir. Her ne kadar tecavüzün oluşması kusur şartına bağlanmamışsa da, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 69. maddesi ile üçüncü kişilerin tazminat borcunun ancak kusur halinde ortaya çıkabileceği düzenlenmiştir. Buna göre, bir patent başvurusundan veya verilmiş bir patent hakkını üçüncü kişilere karşı ileri sürmek isteyen kişi, patent başvurusunun veya patentin numarasını söz konusu üçüncü kişilere bildirmek zorundadır. Bir ürünün, bunun etiketlerinin veya ambalajlarının veya her türlü ilan veya reklâm veya basılı evrakın üzerinde bir patent başvurusu veya verilmiş bir patentten doğan bir korumanın mevcut olduğu izlenimini veren beyanların bulunması halinde, beyanları koyan kişi patent başvurusu veya patentin numarasını belirtmek zorundadır. Dolayısıyla üçüncü kişinin tazmin yükümlüsü olması için kusurlu olması gerekir.

III. TECAVÜZ NİTELİĞİ TAŞIYAN FİLLER

1. Tecavüz Türlerinin Sınıflandırılması

Patent hakkına tecavüz, doğrudan ya da dolaylı biçimde gerçekleşebilir.

A. Doğrudan Tecavüz

Doğrudan doğruya tecavüz bir patentin istemleri tarafından belirlenmiş buluşun, patent sahibinin izni olmaksızın, üçüncü kişiler tarafından Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 136. maddesinde belirtilen fiillerden birisine konu edilmesidir¹⁴. Burada tecavüzün oluşabilmesi, mütecavizin kusurlu olmasına bağlı değildir¹⁵.

B. Dolaylı Tecavüz

Bir kimsenin tecavüz teşkil eden fiili direkt olarak kendisinin gerçekleştirmemesi ancak başka bir kimseyi tecavüze yönlendirmesi halinde ortaya çıkan tecavüz türüdür. Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 74. ve 136. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelere göre, dolaylı tecavüzün oluşabilmesi için kusurlu olmak şarttır.

¹³ SARAÇ, a.g.e., s. 162.

¹⁴ SARAÇ, a.g.e., s. 164.

¹⁵ ŞEHİRALİ, a.g.e., s.102.

Ayrıca dolaylı tecavüz; patent hakkına tecavüze yardım, tahrik veya tecavüzü teşvik şeklinde gerçekleştiği için, öncelikle doğrudan bir tecavüzün olmasını gerektirir.

a. Yardım Yoluyla Tecavüz

Yardım yoluyla tecavüz, bir kimsenin, patentli bir buluşun hukuka aykırı olarak bir başkası tarafından her türlü kullanımına bilerek yardımcı olmasıdır.

Yardım yolu ile tecavüz, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 74. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, yardım yoluyla tecavüzün oluşabilmesi için, yardımcı tecavüzcülerin; kusurlu bir biçimde patent konusu buluşun esasını teşkil eden unsurları tedarik etmesi gerekir. Ancak söz konusu esaslı unsurların piyasada kolayca bulunması halinde, ayrıca tahrik etmiş olma şartı da aranır.

b. Teşvik Yoluyla Tecavüz

Teşvik yoluyla tecavüz bir kimsenin, bir başkasını, patentli buluşa tecavüzü gerçekleştirmesi için, cesaretlendirmesi, ona tavsiyelerde bulunması ya da özendirilmesi kısaca onu azmettirmesidir. Tecavüzün oluşabilmesi için, mütecavizin bunu kasten en azından kusurlu bir biçimde gerçekleştirmesi gerekir.

2. Tecavüz Niteliğindeki Fiillerin İncelenmesi

A. Ürün Patentine Tecavüz Teşkil Eden Fiiller

a. Kısmen veya Tamamen Üretmek

aa. Kısmen veya Tamamen Üretmek

Tamamen üretme, buluşun tıpatıp aynısının üretimidir. Kısmen üretim ise, buluşun benzerinin üretilmesidir. Burada, patent konusu buluşa eklemeler yapılabilir. Ya da patent konusu buluşun bazı özellikleri buluştan çıkartılabilir.

ab. Üretime Hazırlık Faaliyetleri

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 136. maddesinde patent hakkına tecavüz halleri tahdidi olarak sayılmıştır. Madde kapsamında ise, üretime hazırlık faaliyetleri bulunmamaktadır. Bu nedenle üretime hazırlık faaliyetleri patent hakkına tecavüz teşkil etmez.

ac. Parçaların Üretilmesi

Patentli bir buluşun parçalarının üretilmesi kural olarak patent hakkına tecavüz teşkil etmez. Ancak, patent konusu ürünün parçalarının salt patent konusu ürünü

üretebilmek için kullanılması ve üçüncü kişilerin de bu parçaların patent konusu üründe kullanılacağını bilmeleri halinde, bu parçalar Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 74. maddesinin 1. fıkrası uyarınca korunur. Dolayısıyla bu şartları taşıyan parçaların üretilmesi halinde patent hakkına tecavüz mümkündür.

ad. Ürünün Tamir Edilmesi

Ürünün tamir edilmesi, patent hakkının tüketilmesi ilkesine paralel olarak patent hakkının kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu nedenle ürünün tamir edilmesi halinde, patent hakkına tecavüz oluşmaz.

b. Üretim Dışında Kalan Fiiller

ba. Kullanmak

Patentli üründen yararlanma, patentli ürünün kullanılması anlamına gelir¹⁶. Başka bir ifade ile kullanma fiilinin gerçekleşebilmesi için yararlanmanın gerçekleşmesi yeterlidir. Bu nedenle patentli ürünün kullanıldığı yerin, kullanım amacının ya da kullanma stiline bir önemi yoktur. Dolayısıyla patent konusu buluştan kullanım amacı dışında sağlanan yararlanma da kullanma kapsamına girer. Örneğin, katalitik sobada yanmanın gerçekleştirildiği radyan taşların bir fırında kullanılması patent hakkının kapsamındadır¹⁷. Ancak burada hemen belirtmek gerekir ki, kullanım dışı yararlanmanın tecavüz oluşturabilmesi, eşyanın “türüne uygun” olarak kullanılmasına bağlıdır¹⁸. Yani patentli ürün türüne uygun olarak kullanılmazsa tecavüz oluşmaz. Örneğin, katalitik sobanın sehpa olarak kullanılması halinde tecavüz oluşmaz. Bu anlamda patentli eşyanın tahrip edilerek kullanılması da tecavüz oluşturmaz. Örneğin resimli buzdolabı magnetinin resminin sökülerek bir resim çerçevesine yapıştırılması halinde tecavüz oluşmaz.

bb. Satmak

Satmak, patent konusu ürünlerin üzerindeki tasarruf yetkisinin kısmen veya tamamen üçüncü kişilere devredilmesidir.¹⁹ Tecavüzün oluşması için sadece tasarruf yetkisinin devri yeterlidir. Dolayısıyla satım sözleşmesini yapan kişinin malik sıfatını haiz olması gerekmez. Bunun dışında satım, zorunlu lisans veya kamu yararı gerekçesi

¹⁶ Ürünün zilyetlik altında bulunması, yararlanma oluşturmadığı için kullanım kapsamına girmez.

¹⁷ SARAÇ, a.g.e., s.177.

¹⁸ SARAÇ, a.g.e., s.177.

¹⁹ SARAÇ, a.g.e., s.179.

ile gerçekleştirildiğinde, patent hakkının tüketildiği durumlarda Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümleri gereğince tecavüze konu olmayacaktır.

bc. Dağıtmak

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname uyarınca ürünün dağıtılması da patent hakkına tecavüz teşkil eder. Dağıtmak tecavüzünde en sık rastlanan örnek, ürünün satışının artmasının sağlanması için, promosyon dağıtımlarıdır²⁰.

bd. Başka Bir Şekilde Ticaret Alanına Çıkarmak

Patent hakkına tecavüzün oluşabilmesi için, daha önce de belirttiğimiz üzere patent konusu buluşun yararlanmayı sağlayacak şekilde zilyetliğinin devri yeterlidir. Başka bir şekilde ticaret alanına çıkartmak kavramı da bu durum dolayısıyla ortaya çıkmıştır. Satış sözleşmesine konu olmayan ancak tecavüz teşkil eden diğer devirler de bu başlık altında toplanmıştır.

be. İthal Etmek

İthal etmek, patent konusu ürünün patentin verildiği ülke dışında bir ülkeden Türkiye'ye getirilmesidir. Patent konusu buluşun ithalinin tecavüz teşkil etmesi ise, patent konusu ürünün henüz tüketilmemiş ve ithalatın ticari amaçla yapılmış olmasına bağlanmıştır. Bu şartla gerçekleştiğinde patent sahibi, patent konusu ürünün ithalini engelleyebilecektir. Burada patent konusu ürünün ithal edildikten sonra ülkede piyasaya sürülüp sürülmemesi önemli değildir²¹.

bf. Ticari Amaçla Elde Bulundurmak

Patent konusu ürünün ticari amaç ile elde bulundurulması halinde patent hakkına tecavüz söz konusu olur. Zira patent konusu ürünün tüm inhisari yetkileri patent sahibine aittir.

B. Usul Patentine Tecavüz Teşkil Eden Fiiller

a. Usulün Kullanılması

İstemin bir usule yönelik olduğu durumlarda buluşun kullanılması, herhangi bir şekilde istemin uygulanmasıdır²². İstemin uygulanmasından bahsedebilmek için ise,

²⁰ SARAÇ, a.g.e., s.180.

²¹ SARAÇ, a.g.e., s.183.

²² SARAÇ, a.g.e., s.184.

uygulanan aşamanın usulün neticesini doğurmaya öncülük eden önemli bir usul aşaması olması gerekir.

Usulün kullanım amacı ve araçları da tecavüz açısından önemlidir. Patent istemlerine uygun aracın yerine bir başka aracın kullanılması durumunda, kullanılan aracın eşdeğer nitelikte bir araç olması halinde de patentli usulün kullanımı söz konusu olur. Ancak kullanımın gerçekleşmiş sayılabilmesi için, sadece aynı sonucun elde edilmesi yeterli değildir. Belirttiğimiz üzere kullanılan aracın da eşdeğer nitelikte olması gereklidir.

Bu biçimde kullanım sayılabilecek bir fiilin, patent sahibinin izni olmaksızın gerçekleşmesi halinde tecavüz oluşur. Ancak Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile bazı durumların tecavüz teşkil etmeyeceği düzenlenmiştir. Bunlar;

- ❖ Patentli usulün zorunlu lisansla veya devlet tarafından kamu yararı gereği verilen yetkiye dayanılarak kullanılması,
- ❖ Patentli usulün sadece bilimsel araştırma ve deney amacıyla kullanılması,
- ❖ Kullanımın ülke içinde taşıma sırasında araçlarda gerçekleşmesi,
- ❖ Usul patentinin ön kullanım hakkı sahibi tarafından kullanılması halleridir²³.

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 136. maddesi ile salt usul patentinin kullanılmasının tecavüz teşkil edeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla patent konusu usulün; başkalarına teklif edilmesi, ticaret alanına çıkartılması, kullanım kapsamına girmeyecek ve benzeri davranışlarda bulunulması halinde tecavüz oluşmayacaktır.

b. Usulle Doğrudan Doğruya Elde Edilen Ürünlere Yönelik Fiiller

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 136. maddesinin (c) bendi ile buluş konusu usulle doğrudan doğruya elde edilen ürünleri satmak, dağıtmak veya başka bir şekilde elden çıkartmak veya bu amaçlar için ithal etmek veya uygulamaya koymak suretiyle kullanmanın tecavüz sayılacağı düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, burada sayılan tecavüz konusu fiiller daha önce açıkladığımız patent konusu ürünler açısından tecavüz teşkil eden fiillerle aynıdır. Bu nedenle burada daha önce açıkladığımız bu konuya atıf yapmakla yetiniyoruz. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde

²³ ŞEHİRALİ, a.g.e., s.107.

Kararname'nin 136. maddesinin (b) bendi ile patent konusu ürünlere ilişkin fiillerin tecavüz oluşturabilmesi, mütecavizin kusurlu olması şartına bağlanmışken usulle doğrudan doğruya elde edilen ürünlere yönelik faaliyetlerin tecavüz teşkil etmesi herhangi bir şarta bağlanmamıştır.

C. Tecavüz Niteliğindeki Diğer Fiiller

a. Lisans Sözleşmesinin Kapsamının İzinsiz Genişletilmesi

Lisans sözleşmesi üçüncü kişilere patentin kullanılması hakkını veren bir sözleşmedir. Bu sözleşmenin çok değişik biçimlerde yapılması, bu kapsamda yetkinin daraltılması ya da sınırlarının belirlenmesi mümkündür. Bu şekilde sınırları belirlenmiş bir lisans sözleşmesine dayanarak, lisans sözleşmesinin kapsamını dışında kalan bir yetkinin kullanılması tecavüz oluşturur. Örneğin, süreli bir lisans sözleşmesi ile verilen yetkinin sürenin dolmasından sonra da kullanılması gibi.

b. Tecavüz Niteliğindeki Fiillere İştirak, Yardım ve Teşvik Etmek

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 136. maddesine göre, tecavüz niteliğindeki fiillere iştirak veya yardım veya bunları teşvik etmek veya hangi şekil ve şartlarda olursa olsun bu fiilin yapılmasını kolaylaştırmak da tecavüz sayılır.

c. Taklit Ürünlerin Nasıl Sağlandığını Bildirmekten Kaçınmak

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 136. maddesi uyarınca elinde bulunan patent konusu ürünü nereden aldığını veya nasıl sağlandığını bildirmekten kaçınan kimse de patent hakkına tecavüzde bulunmuş olur.

İKİNCİ BÖLÜM

PATENT HAKKININ KORUNMASI

I. KORUMADAN YARARLANACAK KİŞİLER

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesi ile korumadan yararlanacak kişiler düzenlenmiştir. Buna göre; bu Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan korumadan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ikametgâhı olan veya sınai veya ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler veya Paris Anlaşması hükümleri dâhilinde başvuru hakkına sahip kişiler yararlanır.

Bu maddenin birinci fıkrası hükmü kapsamı dışında kalmasına rağmen, Türkiye Cumhuriyeti uyuşundaki kişilere kanunen veya fiilen patent ve/veya faydalı model belgesi koruması tanıyan devletlerin uyuşundaki gerçek veya tüzel kişilerde

karşılıklılık ilkesi uyarınca Türkiye'de patent ve/veya faydalı model belgesi korumasından yararlanır.

II. TECAVÜZ HALİNDE HAK SAHİBİNİN TALEPLERİ

Patent hakkına tecavüz halinde patent sahibinin talepleri genel olarak, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 137. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; patent hakkı tecavüze uğrayan patent sahibi, mahkemeden, özellikle; patent hakkına tecavüz fiillerinin durdurulması, tecavüzün giderilmesi ve maddi ve manevi zararın tazmini, patent hakkına tecavüz suretiyle üretilen veya ithal edilen ürünlere, bunların üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara ve patente bağlı bir usulün kullanımını sağlayan araçlara el konulması, mümkün olduğu takdirde bu fıkranın üçüncü bendi uyarınca el konulan ürün ve araçlar üzerinde kendisine mülkiyet hakkının tanınması, (bu durumda, söz konusu ürünlerin değeri, tazminat miktarından düşülür. Bu değer, kabul edilen tazminatı aştığı zaman, patent sahibinin fazlayı karşı tarafa ödemesi gerekir.) patent hakkına tecavüzün devamını önlemek üzere tedbirlerin alınması, özellikle bu maddenin üçüncü bendine göre el konulan ürünlerin ve araçların şekillerinin değiştirilmesi veya patent hakkına tecavüzün önlenmesi için, kaçınılmaz ise, imhası, patent hakkına tecavüz eden kişi aleyhine verilen mahkeme kararının, masrafları tecavüz eden tarafından karşılanarak, ilgililere tebliğ edilmesi ve kamuya ilan yoluyla duyurulması talebinde bulunabilir.

Burada hemen belirtmek gerekir ki, bu talepler sınırlı sayıda değildir. Zira madde metninde bu talepler patent sahibinin özellikle, isteyebileceği talepler olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla patent hakkı sahibinin somut olayın özelliklerine göre, başka taleplerde bulunması hakkı saklıdır. Örneğin, patent hakkı sahibi bu taleplerinin dışında somut olaya uyması şartıyla haksız rekabet hükümleri uyarınca da korunma talep edebilir.

1. İhtiyati Tedbir Talebi

Patent hakkı tecavüze uğrayan patent hakkı sahibi, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 151. maddesi uyarınca, dava konusu patentin Türkiye'de kullanılmakta olduğunun veya kullanılması için ciddi ve etkin çalışmalar yapıldığının ispat edilmesi şartıyla, davanın etkinliğini temin etmek üzere ihtiyati tedbire karar verilmesini talep edebilir.

İhtiyati tedbir taleplerinin türleri Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 152. maddesi ile belirlenmiştir. Buna göre, talep

sahibi; tecavüz teşkil eden fiillerin durdurulmasını veya patent hakkına tecavüz edilerek üretilen veya ithal edilen şeylere veya patenti verilmiş usulün icrasında kullanılan vasıtalara, Türkiye sınırları içinde veya gümrük ve serbest liman veya bölge gibi olanlar dâhil, buldukları her yerde el konulması ve bunların saklanması ya da her hangi bir zararın tazmini bakımından teminat verilmesini talep edebilir.

Kararname'nin 153. maddesinde ise, ihtiyati tedbir talepleri ile ilgili hususlarda 6100 sayılı HMK'nın uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre, dava açmadan önce ihtiyati tedbir talebinde bulunan patent sahibi, kararın uygulanmasının talep edildiği tarihten itibaren iki hafta içerisinde esas hakkındaki davasını açmak zorundadır. Aksi halde tedbir kendiliğinden kalkar.

2. Tespit Davaları

A. Delillerin Tespiti Davası

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 150. maddesi uyarınca, “patentle sağlanan hakları ileri sürmeye yetkili olan kişi, bu haklara tecavüz sayılabilecek olayların tespitini mahkemeden isteyebilir.” Bu düzenleme ile patent hakkına tecavüzü ileri sürmeye yetkili olan kişiye, delillerin yok olması tehlikesine karşı, güvence altına alabilme hakkı tanınmıştır.

Söz konusu düzenlemenin, HMK'da yer alan delillerin tespiti müessesesinden farklı, Patent Hukuku'na özgü bir düzenleme olup olmadığı tartışmalıdır. Uygulamada patent ile ilgili olarak bu konuya açıklık getirebilecek herhangi bir karar bulunmamaktadır. Ancak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin, bu konuya ilişkin marka ile ilgili eski tarihli bir kararı mevcuttur²⁴. Bu kararda, markaya ilişkin tespit davasının esasa kaydı yapılması gereken bir tespit davası olduğu belirtilmiştir. Fakat daha sonra kanun koyucu, uygulamanın ve doktrinin tespit davasını bu biçimde yorumlamasının dayanağı olan kanun matlabını değiştirmiştir. Bu nedenle, Marka Hukukuna ilişkin olarak, tespit davasının Fikri Mülkiyet Hukuku'na özgü bir tespit davası olduğunu savunma imkânı kalmamıştır. Kanaatimizce aynı durum Patent Hukuku ile ilgili olarak da geçerli olduğu için, bu davanın da Patent Hukuku'na özgü bir tespit davası olduğunu söylemek mümkün değildir.

²⁴Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 30.01.1997 tarihli 1996/8836 E. 1997/424 K. Sayılı kararı. KAYA, Marka Hukuku, İstanbul 2006, s. 280.

B. Patent Hakkına Tecavüzün Olmadığının Tespiti Davası

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 149. maddesinde düzenlenen olumsuz bir taleptir. Madde hükmüne göre, menfaati olan herkes, patent sahibine karşı dava açarak bu olumsuz talepte bulunabilir. Söz konusu talep, niteliği itibariyle özgün bir menfi tespit davasıdır.

Bu davanın açılabilmesi için 149. maddedeki şartların yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Dava açmak isteyen kişi öncelikle, patent hakkı sahibinden fiillerinin (kendisinin Türkiye'ye girdiği veya gireceği sınai faaliyeti veya bu amaçla yapmış olduğu ciddi ve fiili girişimlerin) patent hakkına tecavüz teşkil edip etmediği hakkındaki görüşlerini bildirmesini noter aracılığı ile talep etmelidir. Bu bildirim menfi tespit davasının dinlenilme şartıdır. Fakat bu şart yargılama sırasında gerçekleşmiş ise, şartın yokluğundan dava reddedilmeyip tamamlanmış olması nedeniyle davaya devam edilmelidir²⁵. Patent sahibinin noter aracılığı ile kendisine çekilen ihtarla bir ay içerisinde cevap vermemesi ya da verdiği cevabın menfaat sahibi tarafından kabul edilmemesi halinde, menfaat sahibi mahkemeden fiillerinin patent hakkına tecavüz etmediğine karar verilmesini talep edebilir. Bu dava patentin hükümsüzlüğü davası ile birlikte de açılabilir. Açılan dava, patent üzerinde hak sahibi bulunan ve Patent Siciline kayıt edilmiş bulunan tüm hak sahiplerine ihbar olunur.

Söz konusu dava, patent hakkına tecavüzden dolayı kendisine karşı dava açılmış bir kişi tarafından açılmaz²⁶.

C. Tecavüzün Tespiti Davası

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 137. maddesinde açılacak davalar arasında, tecavüzün tespiti davası sayılmamıştır. Ancak daha önce belirttiğimiz biçimde, maddede sayılan dava çeşitleri tahdidi değildir. Bu nedenle, patent hakkına ilişkin olarak Türk Ticaret Kanunu'nun 58. maddesinde yer alan bu davanın da açılması mümkündür.

²⁵ KAYA, a.g.e. s.282.

²⁶ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 22.06.2004 tarihli 2003/11048 E. 2004/6959 K. sayılı kararı.
www.kazanci.com

3. Patent Hakkına Tecavüzün Önlenmesi, Durdurulması ve Giderilmesi Davaları

A. Patent Hakkına Tecavüzün Önlenmesi

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 137. maddesinde açılacak davalar arasında, tecavüzün önlenmesi davası sayılmamıştır. Ancak daha önce belirttiğimiz biçimde, maddede sayılan dava çeşitleri tahdidi değildir. Bu nedenle, patent hakkına ilişkin olarak Türk Ticaret Kanunu'nun 58. maddesinde yer alan bu davanın da açılması mümkündür.

B. Patent Hakkına Tecavüzün Durdurulması (Men) Davası

Patent hakkı, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 136. maddesinde sayılan fiillerden biri ile tecavüze uğrayan patent sahibi, mahkemeden, patent hakkına tecavüz fiillerinin durdurulmasını talep edebilir. Ancak talep için, tecavüzün başlamış olması gerekir. Fakat zararın doğmuş olması şart değildir. Yine patent hakkına tecavüz veya tecavüz tehlikesine binaen men davası açılması halinde failin kastı veya kusuru zorunlu unsurlar değildir.

C. Patent Hakkına Tecavüzün Giderilmesi (Ref) Davası

Patent hakkı tecavüze uğrayan kişi, mahkemeden, tecavüzün giderilmesini, yani tecavüzün maddi sonuçlarının, yarattığı hukuka aykırılıkların ortadan kaldırılmasını, durumun eski hale iadesini talep edebilir²⁷. Ref davasının açılabilmesi için, patent hakkına tecavüz oluşturan fiillerin sonuçlarını doğurmuş olması gerekir. Davanın açılabilmesi için, bu yeterlidir. Ayrıca tecavüz teşkil eden fiilin devam etmesi ya da devam etme tehlikesinin bulunması gerekmez. Dolayısıyla, patent hakkına tecavüz teşkil eden markaların piyasaya çıkartıldıktan sonra üretimine son verilmesi, ref davasının açılmasını engellemez. Yine men davasında olduğu gibi, mütecavizin kusuru ya da marka hakkı sahibinin zararı burada da aranmaz.

4. TAZMİNAT DAVALARI

A. Maddi Tazminat Davası

Patent hakkı tecavüze uğrayan patent sahibi veya yasa yahut sözleşme sebebiyle tazminat davası açmaya yetkili kişi mahkemeden Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 138. maddesinde sayılan şartların oluşması halinde maddi zararının tazminini talep edebilir.

²⁷ KAYA, a.g.e. s.285.

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 138. maddesinin 1. fıkrası; Patent sahibinin izni olmaksızın, patentle korunan ürünü üreten, satan, dağıtan veya başka bir şekilde ticaret alanına çıkararak veya bu amaçlar için ithal eden veya ticari amaçla elde bulundurulmuş veya patentli bir usulü kullanan kişi, hukuka aykırılığı gidermek ve sebep olduğu zararı tazmin etmekle yükümlü olur. Madde uyarınca müteceviz usulsüz patenti herhangi bir aşamada ticari hayata sokan kişidir. Dolayısıyla, nihai tüketici müteceviz değildir. Söz konusu maddenin 2. fıkrası ile de, usulsüz patenti kullanan kişinin tazmin yükümlülüğü düzenlenmiştir. Buna göre, Patentle korunan buluşu herhangi bir şekilde kullanmakta olan kişi, patent sahibinin patentin varlığından ve tecavüzden kendisini haberdar etmesi ve tecavüzü durdurmasını talep etmesi halinde veya kullanmanın kusurlu bir davranış teşkil etmesi halinde, sebep olduğu zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Bu fıkra ile de sorumlu tutulan nihai tüketici değildir. Patent kullanandan kasıt, bakımcı, tamirci, boyacı gibi usulsüz patenti taşıyan malları meslekleri gereği kullananlardır²⁸. Fıkra düzenlenen bildirim herhangi bir şekil şartına tabi değildir.

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 140. ve 141. maddeleri de maddi tazminat davaları ile ilgilidir. Bu hükümlerle, maddi tazminatı düzenleyen diğer hükümlerden farklı olarak yoksun kalınan kârın da istenilebileceği düzenlenmiştir. Yoksun kalınan kazanç, objektif piyasa koşullarında, faaliyetin özeline de bağlı olarak beklenen, meydana gelmesi muhtemel malvarlığı artışlarının mütecevizin fiilleri sebebiyle önlenmesi, bunlardan yoksun kalınmasıdır. Patent sahibi bu halde bir bakıma şayet patent hakkına tecavüz edilmese idi ileride patentini bizzat kendisi veya izin ve yetki verdiği kişinin kullanmasıyla elde edeceği, ancak bundan yoksun kaldığı kazancın belirlenmesini ve ödenmesini istemektedir²⁹. Ancak bu varsayımsal kazancın ne kadar olduğunun tahmin edilmesi zordur. Zaten bu maddelerin ayrıca düzenlenmelerinin nedeni de budur. Zira bu maddelerle, patent hakkı sahibine tespit kolaylığı sağlayabilecek üç değerlendirme usulü sunulmuştur. Buna göre yoksun kalınan kazanç;

- ❖ Patent hakkına tecavüz edenin rekabeti olmasaydı, patent sahibinin patentinin kullanılması ile elde edebileceği muhtemel gelire,

²⁸ KAYA, a.g.e.,s.289.

²⁹ KAYA, a.g.e s.292.

- ❖ Patent hakkına tecavüz edenin, patenti kullanmak yoluyla elde ettiği kazanca,
- ❖ Patent hakkına tecavüz edenin, patenti bir lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödenmesi gereken lisans bedeline göre hesap edilir.

Söz konusu usuller sınırlı sayı esasına göre belirlenmiştir ve talep sahibi bu konuda seçimlik bir hakka sahiptir³⁰. Patent sahibi talepte bulunurken hangi değerlendirme usulünü seçtiğini de bildirmek zorundadır. Bildirilmemişse mahkeme bu eksikliği HMK hükümlerine göre tamamlattırılır. Çünkü mahkemenin bu usullerden birisini re'sen seçme yetkisi yoktur. Ancak mahkeme; patent sahibinin Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede öngörülen patenti kullanma yükümlülüğünü yerine getirmemiş olduğu kanaatine varırsa yoksun kalınan kazanç, patent hakkına tecavüz edenin, buluşu bir lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedeline göre hesaplanır.

Ayrıca, patent konusu buluşun ekonomik bakımından önemli bir katkısının bulunduğu kanaatine vardığı takdirde, patent sahibinin de bahsedilen ilk iki usulden birini seçmiş olması halinde kazancın hesaplanmasında makul bir payın eklenmesine karar verilir.

Maddi tazminat davalarında ispat yükü, davacıya aittir. Bu nedenle davacı, marka hakkına tecavüzü, fiili zararı, yoksun kalınan kazancı ve miktarını ispatla yükümlüdür. Ancak burada klasik ispat hukuku kurallarından ayrık olarak Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 139. maddesi ile patent hakkı sahibine, zararın belirlenmesi için patentin kullanılması ile ilgili belgeleri mütecavizden isteme yetkisi tanımıştır. Böylece, hukukun kimsenin kendi aleyhine olan belgeleri ibraz etmek yükümlü tutulamayacağına ilişkin genel ilkesine istisna getirilmiştir.

B. Manevi Tazminat Davası

Patent hakkı tecavüze uğrayan marka hakkı sahibi, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 137. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi uyarınca, manevi tazminat talebinde de bulunabilir. Manevi tazminat talebi ile ilgili olarak, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de

³⁰ KAYA, a.g.e. s.293.

ayrıntılı bir düzenleme yoktur. Bu nedenle, manevi tazminat talebine ilişkin olarak, BK 48 ve 49. TTK 57. ve 58. maddeleri göz önünde tutulmalıdır.

C. İtibar Tazminatı Davası

Patentin itibarının korunması amacıyla, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 142. maddesi uyarınca patent konusu buluşun kötü şekilde üretimi veya uygun olmayan bir şekilde kullanılması sonucunda itibarının zarar uğraması nedeniyle, patent sahibine bu zararın tazminini ayrı bir kalem halinde talep etme yetkisi verilmiştir. Burada önemli olan, patentin kötü ve uygun olmayan bir biçimde kullanılması ve bu kullanım dolayısıyla patentin itibar kaybetmiş bulunmasıdır.

5. HÜKMÜN İLANI

Patent hakkı tecavüze uğrayan patent hakkı sahibi, mahkemeden, patent hakkına tecavüz eden kişi aleyhine verilen kesinleşmiş kararın, masrafları tecavüz eden tarafından karşılanarak, kamuya yayın yoluyla duyurulmasını, dava ya da cevap dilekçesi ile veyahut kararın kesinleşmesinden sonra talep edebilir. Ancak, kararın kesinleşmesinden sonra üç ay içinde ilan talebinde bulunulmazsa bu talep hakkı düşer. Mahkeme ilana karar verirse, şeklini ve kapsamını da tespit eder.

III. TALEPLERE İLİŞKİN USUL HUKUKU HÜKÜMLERİ

1. GÖREVLİ MAHKEME

Patent hakkına tecavüz nedeniyle açılacak davalarda görevli mahkeme Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 146. maddesi ile belirlenmiştir. Bu maddeye göre, görevli mahkeme, Adalet Bakanlığı'nca kurulacak ihtisas mahkemeleridir.

2. YETKİLİ MAHKEME

Patent haklarına tecavüz nedeniyle açılacak davalarda yetkili mahkeme, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 137. maddesi ile davacının ikametgâhı, suçun işlendiği yer ya da tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yer olarak belirlenmiştir. Davacının Türkiye'de ikamet etmemesi halinde, yetkili mahkeme, sicilde kayıtlı patent vekilinin iş yerinin bulunduğu yerdeki ve eğer vekillik kaydı silinmiş ise, Enstitü merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir. Ayrıca, üçüncü kişiler tarafından patent başvurusu veya patent sahibi aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalının ikametgâhının bulunduğu yerdeki mahkemedir. Ancak davacının Türkiye'de ikamet etmemesi hali saklıdır.

3. ZAMANAŞIMI

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 145. maddesi ile patent hakkına tecavülden doğan özel hukuka ilişkin taleplerde zamanaşımı süresi için, Borçlar Kanunu'na atıfta bulunmuştur. Bu nedenle, patent hakkına tecavüz esas itibariyle haksız fiil teşkil ettiğinden, Borçlar Kanunu'nun 60. maddesi uygulanır.

SONUÇ

Patent hukukunun amacı, sanayinin gelişmesine ve toplumsal refahın artmasına yönelik teknolojik oluşumların, devamının sağlanabilmesi için hukuken korunmasıdır. Kanun koyucu bunu, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile sağlamaya çalışmıştır. Kanaatimizce, olağanüstü bir çaba gerektiren ve gelişim için böylesine önemli olan zihni faaliyetin korunmasının kanunlarla yapılmış olması daha isabetli olurdu.

Patent Hukuku, daha önce de müteaddit defalar belirttiğimiz üzere hem patent sahibini hem de toplumu korumayı ilke edinmiştir. Bu nedenle patent hakkının kapsamının açıkça belirlenmesi ve sınırlarının tahdidi olarak sayılması oldukça isabetlidir. Ancak patent hakkına tecavüz hallerinin Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 136. maddesi ile sayılan fiillerle sınırlı tutulması, teknolojik gelişmeler karşısında kanaatimizce yetersiz kalma tehlikesi taşımaktadır. Bu nedenle patent hakkının kapsamının ve korunma amacının belirlenmesinden sonra, fiillerin istemlere uygun olarak tecavüz teşkil edip etmediğinin somut olaya göre yeniden belirlenmesi daha isabetli ve hakkaniyete daha uygun bir çözüm yöntemidir.

Öte yandan patent hakkının korunması ile ilgili olarak, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 137. maddesi ile patent hakkı sahibine bir takım talep hakları sunulmuştur. Bunların sınırlı sayıda olmaması ve patent hakkını genel hükümlere göre de koruyabilme imkânı tanınması oldukça doğru bir düzenlemedir.

KAYNAKÇA

- ARKAN, Sabih** :Marka Hukuku, C. I, Ankara 1997
- ARKAN, Sabih** :Marka Hakkının Tüketilmesi, Prof. Dr. Ali BOZER'e Armağan, Ankara 1998
- BÜYÜKADA, Ferhat** :Patent hakları,
buyukada.av.tr/makaleler/patentten_dogan_haklar.pdf
- ÇAĞLAR, Hayrettin** :Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı,
www.hukuk.gazi.edu.tr/editor/dergi/77-92.pdf
- DİRİKKAN, Hanife** :Tanınmış Markanın Korunması, Ankara 2003
- KARAN, Hakan /
KILIÇ, Mehmet** :Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat, Ankara 2004
- KAYA, Arslan** :Marka Hukuku, İstanbul 2006
- KAYA, Arslan** :Türk Hukukunda Patent hakları, Prof. Dr. Orhan Münir ÇAĞIN'a Armağan, İstanbul 1997
- MERCAN, Necati** :Marka Hakları ve Korunması, Ankara 2008
- NOYAN, Erdal** :Marka Hukuku, Ankara 2009
- NOYAN, Erdal** :Patent Hukuku, Ankara 2009
- ÖZTAN, Bilge** :Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2004
- PAZARCI, Hüseyin** :Uluslararası Hukuk Dersleri, Ankara 2005
- POROY, Reha /
YASAMAN, Hamdi** :Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2006
- SARAÇ, Tahir** :Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması,
Ankara 2003
- ŞEHİRALİ, F. Hayal** :Patent Hakkının Korunması, Ankara 1998
- TEKİNALP, Ünal** :Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2006
- YASAMAN, Hamdi** :Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi, C. I, İstanbul 2004
- YILMAZ, A.Çağrı** :Türk Marka Hukuku ve Avrupa Birliği Hukukunda Mutlak Tescil Engelleri, Ankara 2008

YILMAZ, A.Lerzan :Marka Olabilecek İşaretler ve Mutlak Tescil Engelleri,
İstanbul 2008

:www.iku.edu.tr.

:www.kazanci.com.

:www.tdk.gov.tr.

:www.turkpatent.gov.tr.